



Universiteit
Leiden

The Netherlands

**Afscheid van een radicaal: Pieter Linthorst
(1757-1807) en het einde van de Nederlandse
revolutionaire politiek**

Alkemade, D.G.A.; Rutjes, M.

Citation

Alkemade, D. G. A., & Rutjes, M. (2024). Afscheid van een radicaal: Pieter Linthorst (1757-1807) en het einde van de Nederlandse revolutionaire politiek. *Jaarboek De Achttiende Eeuw*, 56(2024), 5-23. doi:10.5117/DAE2024.002.ALKE

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4209431>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Afscheid van een radicaal

Pieter Linthorst (1757-1807) en het einde van de Nederlandse revolutionaire politiek

Dirk Alkemade

Universiteit Leiden

d.g.a.alkemade@hum.leidenuniv.nl

Mart Rutjes

Universiteit van Amsterdam

M.Rutjes@uva.nl

Abstract: This article examines the end of the Dutch Revolution through the life and remarkable political career of Pieter Linthorst during the Batavian Revolution. Linthorst rose through the ranks of the revolutionary administration, advocating for radical reform even as the revolution entered a moderate phase. The article delves into his public criticisms of the Executive Regime and his defence of the constitution from a radical-republican perspective. It also explores his ambitions and activities on the Gold Coast, where he proposed ambitious plans for economic development and colonization. The article highlights how the repression of political radicalism was fundamental to the depoliticization of the Dutch Revolution, shedding light on the complex process of revolutionary endings and the continuation of political discussion in alternative venues, such as the colonial administration. The article provides a comprehensive analysis of Linthorst's political career, his ideological views, and the broader historical context of the Dutch Revolution.

Keywords: revolution, Batavian Republic, colonialism, depolitization

Op 21 juli 1807 verstomde één van de laatste stemmen van het Nederlandse revolutionaire radicalisme. Pieter Linthorst was overleden. Niet in Amsterdam (waar hij in 1757 was geboren) of Utrecht (waar hij het grootste deel van zijn leven had gewoond), maar meer dan 5.000 kilometer verderop, in Elmina, het centrum van de Nederlandse gebieden aan de Afrikaanse westkust.

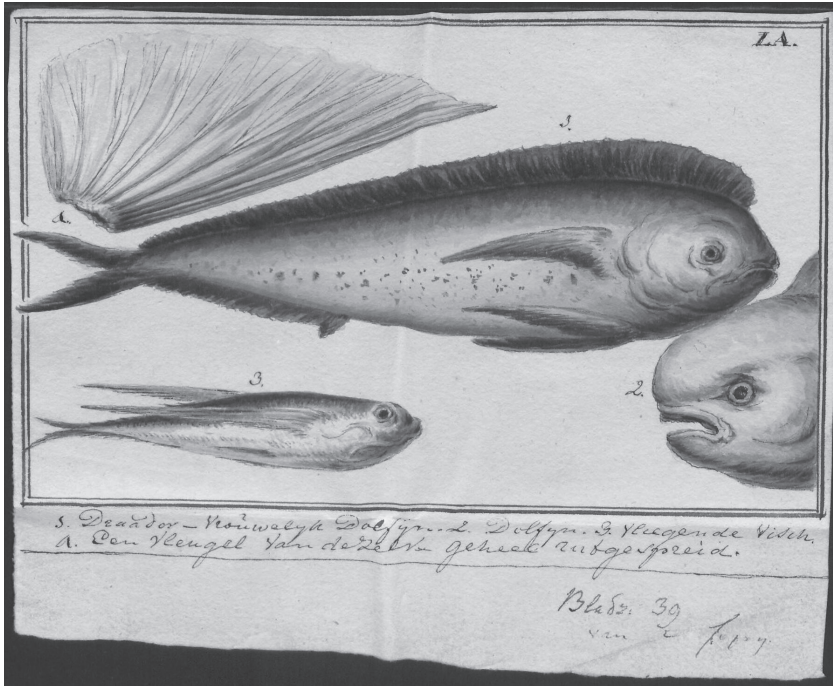
Linthorst was van bescheiden komaf, maar dankzij de Bataafse revolutie van 1795 had hij een indrukwekkende carrière kunnen maken als politicus. Hij maakte naam als vooraanstaand figuur in de radicale volkssociëteiten. In de zomer van 1798, nádat het radicale bewind van Pieter Vreede ten val was gekomen, werd hij verkozen tot volksvertegenwoordiger in het Vertegenwoordigend Lichaam. Terwijl de revolutie een gematigde fase inging en overal in de Republiek de roep om verbroedering en depolitisering klonk, bleef Linthorst in het parlement een fervent verdediger van de republikeinse Staatsregeling van 1798, ook al werd deze positie steeds minder benijdenswaardig. Na zijn mislukte pogingen om de grondwet te redden van reactionaire krachten, werd Linthorst naar een van de overzeese gebieden van de voormalige Nederlandse Republiek gestuurd. Zelfs daar probeerde hij nog aan bestuurlijke hervormingen te werken en werd hij geconfronteerd met vragen over de relatie tussen Nederland en zijn overzeese gebieden. Waren er nog onderdelen van het radicaal-republikeinse denken die gerealiseerd konden worden in een postrevolutionaire en koloniale context in Elmina? En welke manieren waren er om deze opvattingen te uiten?

Het is goed om kort stil te staan bij de vraag wat 'radicaal' betekende in de context van de Bataafse Revolutie. Radicale revolutionairen, die op nationaal niveau in de jaren 1796-1798 georganiseerd waren rondom de Republikeinse factie, hadden een min of meer vastomlijnd politiek program: zij waren voorstanders van de financiële en bestuurlijke één-en-ondeelbaarheid van Nederland, van een radicale gelijkstelling van alle religieuze gezindten, een grote mate van volksinvloed én van het beëindigen van het systeem van rechten en privileges dat het oude bestel van de Republiek domineerde. Dat systeem was volgens deze radicale revolutionairen vooral ten goede gekomen aan een kleine groep burgers, wier eigenbelang de bloei van de algemene welvaart van Nederland frustreerde.¹

Linthorst was een van de laatste voorstanders van dit politieke radicalisme in een periode van politieke gematigdheid. Deze bijzondere positie biedt een uitgelezen kans om een weinig beantwoorde vraag over revoluties te bespreken: wanneer en hoe 'eindigen' ze? Gedurende het hele Atlantische revolutietijdvak werden golven van radicalisering en politieke agitatie gevolgd door publieke uitingen voor veiligheid, orde en gematigdheid.² Voor het Nederlandse geval hebben historici betoogd dat revolutionairen rond 1800 genoeg hadden van de politieke strijd. Na twee staatsgrepen in 1798 verlangden de Nederlanders collectief naar stabiliteit en rust. 'Men sloot de

1 Oddens, *Pioniers in schaduwbeeld*, 199-204.

2 De Graaf, *Fighting Terror*.



Afbeelding 1: Tekening die Linthorst maakte op weg naar Elmina. NA, 2.22.24 Inventaris van het archief van de High Court of Admiralty: Prize Papers, inv.nr. HCA32-996 (origineel in The National Archives te Kew, Londen).

club en opende het kantoor', zo merkte Colenbrander al op in 1908.³ Niek van Sas heeft meer recent de gevoelde behoefte aan 'nationalisering' van de politiek benadrukt.⁴ Wyger Velema heeft gewezen op de conceptuele uitputting van de Nederlandse republikeinse theorie rond 1800 als verklaring voor de bijna terloopse manier waarop de Nederlanders hun revolutionaire republikeinse politiek verlieten.⁵ Er kwamen nieuwe talen van 'gematigdheid' of 'liberalisme' op, men begon te spreken over het 'vergeten' van politieke tegenstellingen en het streven naar het *juste milieu*.⁶

Toch valt er meer te zeggen over dit proces van depolitisering. In het geval van de Franse Revolutie heeft Howard Brown betoogd dat revolutionaire

3 Colenbrander, *De Bataafsche Republiek*, 237.

4 Van Sas, *Metamorfose van Nederland*, 30-31.

5 Velema, *Republicans*, 212-213.

6 Jainchill, *Reimagining Politics*; Lok, Windvanen; De Haan en Lok (eds.), *The Politics of Moderation*.

politiek pas eindigde toen na een periode van langdurig geweld nieuwe vormen van gecontroleerde repressie werden ingevoerd en brede steun kregen. De periode in Frankrijk tussen 1797 en 1801 was cruciaal voor de opkomst van een 'liberaal autoritarisme' dat de creatie van een moderne veiligheidsstaat mogelijk maakte. Deze veiligheidsstaat was gebaseerd op administratief toezicht, politiedwang en een sterk anti-democratisch bestuur.⁷

Hoewel de Nederlandse Revolutie niet dezelfde mate van geweld en militaire onderdrukking kende als in Frankrijk, ging het einde van de revolutie ook in Nederland gepaard met politieke repressie. Recentelijk heeft Bart Verheijen de nadruk gelegd op het voortduren van de politieke strijd onder de oppervlakte na 1801.⁸ Erik Jacobs liet in zijn proefschrift zien hoe de politieke pers effectief tot zwijgen werd gebracht.⁹ Het fenomeen van depolitisering bleek een sterk gepolitiseerde aangelegenheid te zijn.

Met Pieter Linthorst als protagonist wil dit artikel laten zien dat het politieke vertoog van matiging en depolitisering in feite sterk gepolitiseerd was en krachtig werd nagestreefd door autoriteiten. Figuren uit de revolutionaire achterban zijn tot nu toe alleen onderwerp geweest van prosopografische studies. Wij gebruiken de biografie van Pieter Linthorst om te laten zien dat depolitisering een actief en vaak *top-down* politiek proces was, gericht op het uitroeien van oppositionele stemmen. Door het perspectief van één persoon te gebruiken kunnen we een gedetailleerder beeld geven van deze mechanismen en hoe succesvol deze waren. We laten daarbij zien dat zijn vertrek naar de Goudkust echter geen volledig einde maakte aan zijn ideologische hervormingsdrift.

Een bloeiende revolutionaire carrière

Er zijn vrijwel geen bronnen over Linthorsts politieke activiteiten van vóór de Bataafse omwenteling van 1795. Linthorst werd in 1757 in Amsterdam geboren in een familie van bescheiden middelen. Zijn vader was een decoratieschilder. Het lijkt erop dat zijn ouders bij hun huwelijk analfabeet

⁷ Brown, *Ending the French Revolution*.

⁸ Verheijen, *Nederland onder Napoleon*, h1.

⁹ Jacobs, *Hartslag van een revolutie*.

waren.¹⁰ Linthorst kreeg een baan als decoratieschilder en assistent in een drukkerij. Ergens in de jaren 1780 verhuisde hij van Amsterdam naar Utrecht. Hoewel Utrecht rond deze tijd een broeiest van revolutionaire politiek was, lijkt Linthorst in deze periode niet politiek actief te zijn geweest. Volgens een latere anekdote zou Linthorst tijdens de revolutie van 1787 evenwel lid zijn geweest van een geheim politiek genootschap. Hij werd verraden en vervolgens vervolgd door het Hof van Utrecht. Hij wist te ontsnappen naar de naburige provincie Gelderland, waar hij zich naar verluidt 36 uur lang in een hooiberg verborg.¹¹

Pas na 1795 trad Linthorst nadrukkelijk op de voorgrond. Hij was een van de twaalf burgers die het 'Comité van Onderzoek naar de politique gedragingen en finantieele depenses der vorige regeeringsleden' vormden. Deze commissie diende de politieke en bestuurlijke organen van de stad Utrecht te zuiveren. Dergelijke commissies werkten in deze fase van de revolutie doorgaans terughoudend. Gematigde en radicale revolutionairen werkten zo goed mogelijk samen. Dit gold ook voor het nieuwe stadsbestuur van Utrecht, waarvan Linthorst een gekozen lid werd. De municipaliteit werd bevolkt door een combinatie van patriciërs en mensen van bescheiden komaf zoals Linthorst.¹²

Linthorst en zijn radicale collega's zorgden voor het invoeren van bepaalde vormen van directe democratie, zoals referenda om orangistische regenten te ontslaan. Linthorst werd al snel een leidende figuur in de 'Centrale Vergadering aller Volks-Societeiten in de provincie Utrecht' die alle lokale sociëteiten in deze provincie verbond. Als zodanig maakte hij deel uit van de delegatie die de nationale bijeenkomst van volkssociëteiten bijwoonde die in de zomer van 1795 in Den Haag bijeenkwam.¹³ Deze landelijke Centrale Vergadering spande zich in voor de spoedige bijeenroeping van een nationaal parlement.¹⁴ Mede dankzij hun initiatieven kwam op 1 maart 1796 inderdaad de Nationale Vergadering bijeen. Zij moest de Bataafse Republiek een grondwet bezorgen. Linthorst werd niet tot volksvertegenwoordiger gekozen, hoewel een arrondissement in Utrecht hem als tweede plaatsvervanger koos.¹⁵ Wel nam hij op 14 november 1796 zitting in het provinciebestuur van Utrecht.

10 Stadsarchief Amsterdam (hierna: SAA) 5001, nr. 126, 86; De Bruin, *Burgers op het kussen*, 53.

11 *De politique donder* nr. 1x (2-8-1798) 67-68.

12 De Bruin, *Burgers op het kussen*, 53-58, 89.

13 *Nieuwe Nederlandsche jaarboeken*, vol. 30 (1795) 5478.

14 De Bruin, *Burgers op het kussen*, 195-196; Rutjes, *Door gelijkheid gegrepen*, 36-37; Altena, *Gerrit Paape*, 146.

15 De Bruin, *Burgers op het kussen*, 128.

In de Nationale Vergadering ontstonden er al spoedig politieke partijen. Linthorst was een aanhanger van de radicale Republikeinen, geleid door Pieter Vreede en Johan Valckenaer, die pleitten voor een gecentraliseerd politiek systeem met uitgebreide democratische rechten.¹⁶ De opkomst van deze partijen had ook buiten de muren van het parlement gevolgen. In Utrecht richtte Linthorst begin 1797 een sociëteit voor 'Een- en Ondeelbaarheid' op met het doel 'kennis omtrent de algemeene belangen des Vaderlands, voortplanting der zuivere Republikeinsche denkbeelden' te bevorderen.¹⁷ Dergelijke sociëteiten werden overal in het land opgericht om het programma van de Republikeinse Partij te ondersteunen en droegen bij aan de sterk gepolitiseerde sfeer in de Bataafse Republiek.¹⁸ Toen het eerste grondwetsontwerp in augustus 1797 ter stemming werd voorgelegd, kwamen deze radicale genootschappen in actie en keerden ze met succes de publieke opinie tegen het ontwerp, dat uiteindelijk werd verworpen.¹⁹

De revolutie van 1795 had zodoende de barrières geslecht die voorheen eenvoudige burgers zoals Linthorst uit de politiek hadden gehouden. Journalisten, predikanten, intellectuelen en ambachtslieden stroomden de stadsbesturen binnen. Het feit dat ambachtslieden als Linthorst nu ook zitting namen in bestuursorganen was voor sommigen een van de grootste verworvenheden van de revolutie. Anderen zagen de opkomst van in hun ogen ongeschoolde, radicale en onaangepaste bestuurders als een teken van politieke regressie.²⁰

Voor Linthorst waren de sociëteiten en de lokale besturen een belangrijke manier om hoger op te komen. Hij was erop gebrand zijn bescheiden achtergrond te ontstijgen. Dat deed hij ook door de pen op te pakken. Net als veel andere vooraanstaande revolutionairen begon Linthorst met het schrijven van essays, pamfletten en literaire werken. Via de Sociëteit voor Een- en Ondeelbaarheid publiceerde hij zijn eerste politieke tekst, een verhandeling over de oorzaken van de huidige onvrede met de vruchten van de revolutie. De publicatie liet zien dat Linthorst zich inzette om de revolutie te bevorderen en zijn stem en ideeën te laten horen.²¹ Ook waagde hij zich aan de schone letteren. In 1801 publiceerde hij twee toneelstukken:

16 Oddens, *Pioniers*, 217-225.

17 *Nieuwe Post van den Neder-Rhijn* vol. 3 nr. 130 (1797) 1072.

18 De Bruin, *Burgers op het kussen*, 58; Oddens, *Pioniers*, 302.

19 De Jong, *Democratie in kinderschoenen*, h4; Jourdan, *Amsterdam en révolution*, 13-14.

20 Sociale mobiliteit gedurende het Nederlandse revolutietijdvak is nauwelijks bestudeerd. Zie in ieder geval De Bruin, *Burgers op het kussen*, h. vii.

21 *Vrugten der vryheid*, 3-23; *Nieuwe vaderlandsche bibliotheek* vol. 3 (1797) 525-529.

De patriotten van 1797 en Deugd en Ondeugd, of de gevaarlyke gevolgen van de dweepzucht, een tragedie. Beide toneelstukken waarschuwden voor de gevaren van verdeeldheid en ruzies. Hij zou nog twee toneelstukken schrijven in 1802 en 1806.²²

Met de radicale staatsgreep van 22 januari 1798 brak er een nieuwe fase aan in Linthorsts politieke carrière. Als gevolg van de staatsgreep werd de Nationale Vergadering gezuiverd van haar meer conservatieve leden en kwam het radicale Uitvoerend Bewind aan de macht. Radicale republikeinen Pieter Vreede, Wybo Fijnje en Stephanus van Langen traden aan als directeuren. Zij zagen het als hun taak om regerings- en bestuurscolleges van antirevolutionaire elementen te ontdoen en het stemgerechtigde deel van de bevolking te zuiveren van verdachte tegenstanders. Zo maakten zij de weg vrij voor het aannemen van de staatsregeling. De roekeloze manier waarop de radicale republikeinen hun politieke tegenstanders buitenspel zetten, zorgde voor groot ongenoegen. Tegenstanders begonnen het regime te omschrijven als een Schrikbewind.²³

Het ontbrak de directeuren aan personeel, middelen en tijd om zelf de zuiveringen van lokale overheden te organiseren. In Utrecht hadden zij Linthorst benoemd tot lid van het nieuwe intermediaire bestuur van de provincie Utrecht en hij nam de zuiveringen in de stad Utrecht voor zijn rekening.²⁴ Linthorst ging ijverig aan de slag om het stadsbestuur te ontdoen van de in zijn woorden ‘nutteloze en onwaardige’ ambtenaren. Het groot aantal ontslagenen leidde tot een golf aan protesten.²⁵

Linthorst beperkte zich niet tot het ontslaan van vermoedelijke vijanden van de staatsgreep. Hij tekende onder andere een wetsvoorstel dat opdracht gaf om alle adellijke en aristocratische emblemen van openbare gebouwen te verwijderen. Begin april wendde Linthorst zich tot het Uitvoerend Bewind met ideeën over hoe hij meer steun van de bevolking voor het nieuwe regime kon creëren, namelijk door het organiseren van een algemene vergadering van volkssociëteiten.²⁶ Tegenstanders van het radicale regime moesten het zwijgen worden opgelegd. Linthorst steunde dan ook het verbod op tijdschriften die het radicale regime bekritiseerden.²⁷

22 Zie bibliografie.

23 Van Sas, *De Bataafse terreur*; Jourdan, *Amsterdam en révolution*.

24 *Vaderlandsche historie* 39 (1807) 147-149.

25 De Bruin, ‘Zuivering, verkiezing en genoegdoening’, 105.

26 De Gou, *Staatsregeling van 1798*, 439, 444.

27 Jacobs, *Hartslag van een revolutie*, 349-351; Altena, *Gerrit Paape*, 628-636.

De onderdrukking van het radicalisme

Aan het radicale regime kwam spoedig een einde. De zuiveringen van ambtenaren en stemgerechtigden hadden in het hele land tot verontwaardiging geleid. Een groep hoge ambtenaren – aangesteld door het radicale regime zelf – nam het heft in eigen handen en pleegde een contrarevolutionaire staatsgreep op 12 juni 1798. De contrarevolutie was erop gericht de radicalen uit hun posities te verdrijven zonder de nieuwe constitutionele orde die ze hadden weten te vestigen te ondermijnen. Het gematigde regime gebruikte alle middelen om zijn legitimiteit te bewijzen. Opnieuw werden alle gelederen van de regering gezuiverd: dit keer trokken de radicalen aan het kortste eind. De volkssociëteiten werden opgeheven. In Utrecht vocht Linthorst tevergeefs voor het voortbestaan van zijn sociëteit voor Een- en Ondeelbaarheid.²⁸

Het regime schreef in juli 1798 verkiezingen uit in de hoop dat er een nieuwe lichting gematigde politici verkozen werd. Tot grote frustratie van het bewind werden opnieuw enige radicalen verkozen, onder wie Linthorst.²⁹ Een parlementaire commissie die de geloofsbrieven van de gekozen vertegenwoordigers onderzocht, stelde dat Linthorst de toegang tot het Vertegenwoordigend Lichaam kon worden geweigerd omdat zijn 'politique beginselen strijdig [waren] tegen deeze orde van zaaken'.³⁰ Linthorst zou eerst zijn genegenheid aan het radicale regime moeten afzweren. Hij bleef zich echter opwerpen als felste verdediger van de radicalen. Omdat Linthorst zich verder niet schuldig had gemaakt aan criminele vergrijpen (representant Couperus kon evenwel getuigen van Linthorsts 'vuurige en mogelyke driftige geaartheid') besloot het Vertegenwoordigend Lichaam uiteindelijk dat er geen grond was om hem te weren uit het parlement. Wel hield het Uitvoerend Bewind Linthorst in de gaten door zijn correspondentie te openen.³¹

Op 24 augustus zwoer Linthorst trouw aan de staatsregeling en nam hij zitting in het Vertegenwoordigend Lichaam.³² Dit markeerde een nieuwe fase in zijn politieke carrière. Het jaar daarop werd hij herkozen in de Tweede

28 De Bruin, 'De tweede ronde', 296. Linthorst werd ervan beschuldigd met zijn broers vrouw in bloedschande te leven. De Bruin, *Burgers op het kussen*, 198.

29 Schama, *Patriots and Liberators*, 423. Andere radicale leden waren Wildrik, Schermer, Nuhout van der Veen en Hoitsma.

30 *Dagverhaal* vol. 2 nr. 77, 612; nr. 110, 204 en nr. 115, 243-246. *De Politieke Donder*, nr. ix (1798) 67: een lezer vroeg zich schertsend af of dit betekende dat Linthorst plotseling orangist was geworden.

31 Jacobs, *Hartslag van een revolutie*, 339.

32 *Dagverhaal* vol. 2 nr. 107 b, 184.

Kamer. Als Tweede Kamerlid was het zijn taak ervoor te zorgen dat nieuwe wetgeving in overeenstemming was met de grondwet. Meermaals voelde Linthorst zich genoodzaakt de Bataafse bevolking rechtstreeks te adresseren met pamfletten wanneer de grondwet in zijn ogen onjuist geweld werd aangedaan.³³

Ondertussen deed het gematigde regime zijn best zijn radicale voorganger in diskrediet te brengen. Twee van de vorige bestuurders, Fijnje en Van Langen, werden gevangen genomen en beschuldigd van corruptie en financiële malversaties.³⁴ De inspanningen van het nieuwe regime werden echter gedwarsboomd toen de Franse regering de Bataafse regering verzocht om algemene amnestie voor alle 'politieke misdaden'.³⁵ In de debatten hierover in het parlement toonde Linthorst zich de meest uitgesproken tegenstander van politieke amnestie. Het verlenen van amnestie betekende volgens hem impliciet dat de beschuldigde bestuurders schuldig waren, zonder dat daarvoor bewijs hoefde te worden geleverd.³⁶ Linthorst publiceerde een transcriptie van zijn Kamertoespraak, waar hij een verhandeling aan toevoegde over het probleem van politieke factiezucht, een duidelijke poging om de publieke onvrede met de nieuwe regering aan te wakkeren.³⁷

Toen enkele parlamentsleden in 1800 voorstelden een getrap kiessysteem in te voeren voor de verkiezing van gemeentebesturen, publiceerde Linthorst opnieuw een felle reactie waarin hij aangaf hoe dit in strijd was met de grondwet. Het toonde volgens Linthorst eens te meer aan dat aristocratische machten nog steeds probeerden de vrijheid van mensen en het 'zuivere republicanisme' in te perken.³⁸

Linthorst was kortom een politieke luis in de pels. In 1801 raakte hij opnieuw in opspraak toen ontdekt werd dat hij officiële documenten naar de pers had gelekt.³⁹ De officier van justitie van het Hof van Holland, C.F. van Maanen, wilde Linthorst vervolgen, maar tot zijn grote ergernis verhinderden Linthorsts privileges als parlamentslid dit.⁴⁰ De affaire leidde tot een debat

33 Linthorst werd herkozen in 1799, dit keer in Amsterdam.

34 Kerkhoff, *Hidden Morals*, 179-208.

35 *Dagverhaal* vol. 3 nr. 274, 407-408; *Dagverhaal* vol. 3 nr. 270-272, 374-390.

36 Vgl. het amnestiedecreet van 4 Brumaire IV om de Jakobijnen tegemoet te komen; Brown, *Ending the Revolution*, 26-29; Brown, 'Robespierre's Tail', 523.

37 Linthorst, *Advys over eene te verleene amnestie*. Oddens en Rutjes, 'Scenario'.

38 Linthorst, *Iets over de middelijke of onmiddelijke verkiezingen*, 34.

39 *Burger Politieke Blixem* nr. 29 (1801). Dit tijdschrift was van de bekende radicale schrijver-politicus-satiricus Bernardus Bosch. Bosch werd door het Hof van Holland ondervraagd, maar hij ontsloeg zichzelf van de verplichting zijn bronnen prijs te geven.

40 *Besluiten der eerste kamer*, vol. 27 nr. 1 (1800), 628-629, en nr. 2 bijlagen tot de beslissing van 16 en 24 oktober 1800.

over de vrijheid van politici en de vrijheid van de politieke pers. De meeste leden van het Vertegenwoordigend Lichaam, evenals het Uitvoerend Bewind, maakten duidelijk dat ze Linthorsts politieke methoden verfoeiden. Zijn kritische houding tegen publieke amnestie en de geleidelijke acceptatie van Orangisten in de publieke sfeer stonden haaks op hun inspanningen om de Bataafse samenleving te depolitiseren. Mede hierom begon de Agent van Binnenlandse Zaken La Pierre met het onderdrukken van de politieke pers.⁴¹ Linthorst trok zich hier weinig van aan en ging door met het aanwakkeren van publieke sentimenten tegen de door de overheid gesanctioneerde politiek van gematigdheid.

Het aanhoudende activisme van Linthorst en zijn mede-republikeinen leidde tot groeiende frustratie onder de leden van het Uitvoerend Bewind. De Bataafse Republiek stond voor een aantal grote economische en militaire uitdagingen. Het Uitvoerend Bewind was van mening dat de parlementaire politiek het wetgevende proces schaadde en vertraagde. De bewindslieden reageerden hun frustratie af op de staatsregeling van 1798. Napoleon liet inmiddels ook zijn ongenoegen blijken over de manier waarop de Bataafse Republiek werd bestuurd. De Fransen spraken onder andere de wens uit dat de Bataven de verplichte eed die alle kiesgerechtigden, politici en ambtenaren moesten zweren tegen aristocratie, tirannie, het stadhouderschap en anarchie zouden afschaffen.⁴²

In maart 1801 diende het Uitvoerend Bewind een voorstel in bij het Vertegenwoordigend Lichaam om de grondwetsherziening, die oorspronkelijk was gepland voor 1803, te bespoedigen. Het voorstel leidde tot een uitgebreid debat over de verdiensten en tekortkomingen van de huidige staatsregeling.⁴³ Linthorst was de meest prominente woordvoerder van de tegenpartij die stelde dat deze kritiek op de grondwet op zijn best vaag was en dat het alternatief – een parlementaire commissie had inmiddels de vrijheid genomen om een geheel nieuw grondwetsontwerp op te stellen – veel politieke en burgerlijke vrijheden onnodig zou beperken.

Net als in de voorgaande jaren aarzelde Linthorst geen moment om via de politieke pers rechtbaarheid te geven aan zijn zorgen. Al in maart schreef hij het pamflet *Aan het Bataafse volk* waarin hij de plannen van het Uitvoerend Bewind aanvocht. Het werd mede ondertekend door drie

41 Jacobs, *Hartslog van een revolutie*, 383.

42 De Gou, *Staatsregeling van 1801*, 511.

43 Alkemade, *De Bataafse reactie*; De Gou *Staatsregeling van 1801*; Rutjes, *Door gelijkheid gegrepen*, 199-203.

collega-afgevaardigden.⁴⁴ Een paar weken later volgde een schriftelijke verdediging van de grondwet van 1798, en weer een paar maanden later publiceerde Linthorst een grondige analyse van het grondwetsontwerp en de uiteindelijke grondwet van 1801.⁴⁵ Zijn meest felle aanvallen op de grondwetsherziening werden echter gepubliceerd in een tijdschrift dat hij speciaal voor deze zaak had opgericht: *De mentor*. De twaalf nummers verschenen in april, mei en juni.⁴⁶

Anoniem verdedigde Linthorst ijverig de bestaande grondwet vanuit een radicaal-republikeins standpunt. Hij was ervan overtuigd dat de situatie in de Bataafse Republiek volledig verkeerd was ingeschat door het Uitvoerend Bewind en hun medestanders in het parlement. Hij verweet de directeurs en zijn medeleden van het Vertegenwoordigend Lichaam dat ze de plannen die in de grondwet waren vastgelegd niet hadden doorgezet: 'Men rekende de reis volbragt toen men in zee stak, en het gebouw door het leggen van de eerste steen voltooid.'⁴⁷ Hij meende dat het Uitvoerend Bewind de staatsregeling van 1798 opzettelijk had 'misbruikt' om deze gebrekkig te laten lijken.⁴⁸

In het nieuwe grondwetsontwerp werd enerzijds de rol van het parlement sterk beperkt en het stemrecht ingeperkt, anderzijds de bevoegdheden van de uitvoerende macht uitgebreid. Het grondwetsontwerp markeerde een duidelijke koerswijziging van republikeinse democratie naar autoritaire politiek. De nieuwe politieke orde zou volgens Linthorst een situatie opleveren 'waarvan de uitslag geheel onzeker is, en waarbij de oppermacht des volks, en al de goede gevolgen van eene welgewijzigde volksregeering bij vertegenwoordiging, en in een woord, al dat geene, dat als vruchten van de revolutie, als restitutie van alle gedane offerhanden [...] kan worden in gevaar gebracht.'⁴⁹

In *De mentor* zette Linthorst nauwkeurig uiteen hoe het republikeinse vrijheidsbegrip werd ingeruild voor een heel ander soort vrijheid. Burgerlijke betrokkenheid in de politiek werd nu anarchistisch genoemd of afgedaan als een brandhaard voor tweedracht. De nieuwe grondwet reduceerde vrijheid tot bewegingsvrijheid: 'Gijlieden loopt immers ten allen tijden, door elkanderen los – Ergo, zijt gij vrij'.⁵⁰

44 De Gou, *Staatsregeling 1801*, 547-556.

45 Linthorst, *Onderzoek of er botzingen...*; Linthorst, *Wederleggend betoog*; Linthorst, *Iets betrekkelijk het gebeurde*.

46 [Linthorst], *De mentor* (1801).

47 Ibidem, 19, 22, 53.

48 Ibidem, 22 en 53.

49 Linthorst, *Iets betrekkelijk*, 4.

50 [Linthorst], *De mentor*, 35.

In de jaren 1798-1801 was Linthorst de belangrijkste, maar ook in toenemende mate de meest eenzame verdediger van de republikeinse staatsregeling geworden. Hij deed een laatste poging om het Uitvoerend Bewind van zijn plannen af te brengen door voor te stellen het Bataafse volk eerst te laten beslissen of het een grondwetsherziening wilde, maar het mocht niet baten. In de vroege herfst van 1801 besloot het bewind bovenwettelijke maatregelen te nemen om de grondwetsherziening af te dwingen door alle oppositie uit te schakelen. Er werd nog wel een constitutioneel referendum gehouden, maar om de gewenste uitkomst te garanderen werd bepaald dat alle niet-stemmers als ja-stemmers werden geteld. De verkiezingsuitslag – 16.771 ja-stemmen tegen 52.219 nee-stemmen – werd zo omgebogen in het voordeel van de nieuwe staatsregeling.⁵¹

De staatsgreep, het pseudo-referendum en de nieuwe grondwet markeren allemaal een verschuiving van (radicaal) republikeinse politiek in de Bataafse Revolutie naar wat misschien het best omschreven kan worden als 'liberaal autoritarisme'; een aantal van de verworven liberale rechten werden gehandhaafd maar de uitvoerende macht kreeg meer politieke slagkracht om beleid uit te zetten en maatschappelijke stabiliteit te handhaven.⁵² De nieuwe uitvoerende macht, het Staatsbewind, bestond uit twaalf mannen, van wie sommigen aanhangers van de stadhouder waren geweest. Het Staatsbewind ontbond vervolgens het parlement en benoemde 35 leden voor het nieuwe Wetgevend Lichaam. Het laat zich raden dat zij Linthorst liever kwijt dan rijk waren, en hem dus niet opnieuw benoemden.

Linthorsts politieke carrière kwam daarmee ten einde. Hij was afhankelijk geweest van electorale steun van radicale patriotten uit de midden- en lagere klasse, maar met de nieuwe grondwet was het nu onmogelijk om via verkiezingen een regeringspost te bemachtigen. Hoewel partijdigheid tussen Orangisten en republikeinen na 1802 bleef bestaan, waren de mogelijkheden voor publieke politieke expressie afgenomen.⁵³ Vooral de platforms waarvan Linthorst afhankelijk was geweest voor zijn carrière in de Bataafse Republiek, de revolutionaire clubs en de politieke pers, werden nu streng gecensureerd. Het aantal verkrijgbare politieke periodieken, dat na 1798 tussen de zeven en twaalf per jaar bedroeg, daalde na de zomer van 1802 tot nul.⁵⁴

In de repressieve postrevolutionaire context van 1802 was het niet verwonderlijk dat Linthorst andere manieren moest vinden om zijn bestuurlijke

51 Linthorst, *Iets betreklyk*; De Gou, *Staatsregeling van 1801*, 292.

52 Jainchill, *Reimagining politics*, 197-198, 212-215.

53 Hansma en Verheijen, 'Orangisme en Republikanisme', 49.

54 Jacobs, *Hartslag van een revolutie*, 388.

loopbaan voort te zetten. Ironisch genoeg koos hij voor dezelfde optie die veel regenten tijdens het ancien régime hadden gekozen: een verhuizing naar de overzeese gebieden. Omdat hij in Nederland niet langer een bestuurlijke functie uit kon oefenen, raakte Linthorst in de financiële problemen. Hij solliciteerde daarom naar de post van eerste resident in Accra. Hij kreeg de baan.⁵⁵ Op 11 augustus 1802 ging Linthorst aan boord van het slavenchip Jacobina richting de Goudkust. In zijn brieven naar huis beschreef hij het schip als zijn 'drijvende gevangenis'.⁵⁶

Ambities aan de Goudkust

In de recente geschiedschrijving wordt het revolutietijdvak steeds meer gezien als een periode van 'imperiale revoluties', waarin voormalige rijken werden weggevaagd of getransformeerd en soms plaats maakten voor opkomende natiestaten die vaak een eigen koloniale agenda hadden.⁵⁷ Historici van de Nederlandse Revolutie beginnen steeds beter de diepgaande invloed waar te nemen die de revolutie had op ideeën over koloniale heerschappij en bestuur overzee. Tijdens de constitutionele debatten discussieerden de Bataafse revolutionairen over de basisprincipes die ten grondslag zouden moeten liggen aan het toekomstige koloniale bestuur.⁵⁸

Volgens radicale revolutionairen als Dirk van Hogendorp had de VOC (en de WIC) geleden onder dezelfde olicharchie en corruptie die ook de oude Republiek hadden geteisterd. Bovendien beschouwden velen de forten aan de Afrikaanse westkust als de economisch meest achtergestelde en slechtst bestuurde overzeese gebieden.⁵⁹ De opname van deze en andere

55 Nationaal Archief, Den Haag (hierna NA) 2.01.28.02 'Archief van de Raad der Amerikaanse Bezittingen en Etablissements 1801-1806', nr. 100, 'Requesten, ingekomen bij den Raad 1801-1802', 187-191; NA 2.01.28.02, nr. 55 'Secrete notulen van de Raad 1802-1803', 56-57. Linthorst vroeg om een voorschot. Het jaarsalaris van eerste resident bedroeg f 800,-, aanmerkelijk lager dan het salaris van een volksvertegenwoordiger; NA 2.01.28.02, nr. 21, 'Minuut-notulen van den Raad; 1802, 1e half jaar', 395-396.

56 NA 2.22.24, Archive of the High Court of Admiralty: Prize Papers (Sailing Letters), ca. 1564-1830', 36C1B, 1-2; 25A. In een andere brief (36 B1) die hij naar zijn vrouw Maria de Jongh stuurde, beschreef Linthorst dat hij graag weer naar huis zou komen als zijn schulden waren betaald. Zie ook Hagen, *President van Nederland*, 185, die beschrijft dat Maria ergens rond 1805 op weg was naar Elmina maar onderweg door geldgebrek gestrand was.

57 Adelman, 'An Age of Imperial Revolutions'.

58 Koekoek, 'Envisioning the Dutch Imperial Nation-State', 157.

59 Klooster en Oostindie, *Realm Between Empires*, 105; Zappey, 'Daendels en de Goudkust'; De Wit, *De strijd tussen aristocratie en democratie*, 77.

gebieden in Oost en West in de nieuwe staat was na de liquidatie van de WIC in 1791 en die van de VOC eind 1799 zowel een uitdaging als een kans om nieuwe rationele bestuursmodellen te ontwerpen voor alle uithoeken van de Nederlandse invloedssfeer.⁶⁰

Welke plannen en persoonlijke ambities had Linthorst nog, nu hij verdreven was uit de metropool? Linthorst was nog steeds een gedreven man en zag voor zichzelf een rol weggelegd bij de hervorming van het koloniale bestuur. Nadat hij in 1802 in Accra als eerste resident was komen wonen, beklom Linthorst binnen enkele jaren de bestuurlijke ladder. In juni 1805 werd hij gouverneur-generaal nadat zijn voorganger Isaac de Roever naar de Bataafse Republiek was gerepatriëerd om te herstellen van ziekte. Zo maakte hij promotie ten koste van de meer ervaren resident Jan Frederik König.

In zijn plannen als gouverneur-generaal, die te vinden zijn in een rapport dat hij in maart 1807 naar het Ministerie van Koloniën stuurde, toonde Linthorst een grote hervormingsdrift. Het rapport was een antwoord op een vragenlijst over de toekomst van de gebieden aan de Goudkust van het ministerie. Een ander rapport van Linthorsts ondergeschikte A.J. de Marree was representatief voor de overwegend conservatieve houding onder de lokale bestuurders. De Marree was van mening dat de gebieden aan de kust van Guinee moesten blijven functioneren als handelsposten en dat de slavenhandel, ondanks het feit dat deze sinds de jaren 1790 vrijwel geheel tot stilstand was gekomen, nog steeds van fundamenteel belang was voor deze onderneming. Hij verwees daarbij naar de op handen zijnde afschaffing van de slavenhandel door Groot-Brittannië in datzelfde jaar.⁶¹

Linthorst was een andere mening toegedaan. Hij betreurde het feit dat het bestuur sinds 1791 grotendeels onveranderd was gebleven. In 1801 was er weliswaar in naam een nieuw bestuursmodel gekomen, maar dit had de oude zaken grotendeels ongewijzigd gelaten; eigenlijk alleen de namen van de verschillende bestuurlijke functies waren gewijzigd. Linthorst stelde dat het huidige handelssysteem, waarvan de slavenhandel de levensader was, niet ten goede kwam aan het algemeen belang van Nederland, maar slechts de welvaart van enkele individuen diende.⁶²

Linthorst beargumenteerde dat de enige mogelijkheid voor het herstel van de Nederlandse overzeese gebieden het creëren van een compleet nieuw bestuurlijk en economisch systeem was. Voor die in West-Afrika betekende dat: de kolonisatie van de gebieden rondom de Nederlandse forten en het vestigen

60 Sens, 'Les Indes Orientales Néerlandaises vers 1763-1830', 34.

61 Emmer, *Engeland, Nederland, Afrika en de slavenhandel*, 48-53.

62 NA 2.21.006.51, 'Archief jhr. J. Goldberg', nr. 177, Memorie Linthorst (nr. 96-137) 31-34.

van agrarische nederzettingen – een idee dat volgens hem op grote weerstand stuitte bij zijn naaste collega's. Hij wilde arme families uit Nederland naar West-Afrika halen en hen inzetten om vruchtbaar land in landbouwgrond te veranderen. Deze families zouden welvarender worden dan ze ooit in Nederland hadden kunnen zijn. Idealiter diende het bestuur van de koloniën in handen te komen van een gouverneur, vergezeld van een aantal competente ambtenaren, en niet langer de voormalige medewerkers van de WIC.⁶³

Bij al deze inspanningen zag Linthorst een leidende rol voor de Nederlandse staat weggelegd.⁶⁴ Er sprak bovendien een verlangen uit om het systeem van corporaties en (handels)privileges van het ancien régime uit te roeien en te vervangen door het bestuurlijk model van de eenheidsstaat. De staat was daarin verantwoordelijk voor de welvaart van het Nederlandse volk als geheel. Linthorst was geen overtuigd abolitionist, maar hij beschouwde de slavenhandel als onderdeel van een verouderd systeem dat op den duur vervangen moest worden door andere vormen van economische ontwikkeling, wilde Nederland nog een rol spelen op het wereldtoneel. In die zin waren zijn opvattingen meer hervormingsgezinnd dan die van De Marree en andere ambtenaren die alles bij het oude wilden laten, een positie waar Linthorst zich in zijn rapport tegen verzette.

In 1807 zag de wereld er voor Pieter Linthorst heel anders uit dan in 1795. De Republiek was vervangen door een Koninkrijk en de vragen en opgaven waar hij zich voor gesteld zag, waren in Elmina wezenlijk anders dan dat ze in Utrecht en Den Haag geweest waren. Toch was zijn persoonlijke ambitie om als persoon van zeer eenvoudige afkomst carrière te maken onverminderd van kracht. Dat gold ook voor zijn wens om het bestuur te hervormen langs de lijnen die hij als radicale revolutionair had uitgezet: een einde maken aan de oligarchische en corporatistische bestuursvormen met de bijbehorende privileges en het eigenbelang dat daarmee gediend was. Uiteindelijk maakte een tropische ziekte een einde aan de plannen en ambities van Linthorst; in hetzelfde jaar dat hij zijn rapport schreef.

Conclusie

Radicalen vormden de motor van de Bataafse Revolutie en de revolutie maakte op haar beurt de carrières mogelijk van talloze *homines novi*, waaronder Pieter Linthorst. Paden voor de vrijheid van meningsuiting, een breed

63 NA 2.21.006.51, nr. 177, 122.

64 NA 2.21.006.51, no. 177, 103-109.

kiesrecht en netwerken van volksverenigingen konden worden geplaveid. Hier kwam na de tweede staatsgreep van 1798 een einde aan. Het bewind dat toen aan de macht kwam, beweerde een onpartijdige en gedepolitiseerde vorm van politiek voor te staan. Het stelde stabiliteit boven ideologisch debat. De aanhoudende aanwezigheid van en druk door radicale republikeinen, met name Linthorst, frustreerde deze inspanning herhaaldelijk. Bovendien bewees het feit dat Linthorst in 1799 werd herkozen dat het onmogelijk was om alle radicale elementen uit te roeien zolang het kiesstelsel van kracht was.

In 1801 was het bewind daarom bereid om vergaande maatregelen te nemen om de radicalen het zwijgen op te leggen. Alleen door het instellen van repressieve maatregelen slaagden de moderaten erin om het onmogelijk te maken voor mensen als Linthorst om hun stem te laten horen. Toen Linthorst uiteindelijk de Nederlandse landelijke politiek verliet, deed hij dat verre van vrijwillig.

De politieke carrière van Pieter Linthorst benadrukt twee aspecten van het einde van de Nederlandse Revolutie. Ten eerste kon de revolutie pas eindigen toen repressie het politieke radicalisme uit het politieke centrum verdreef. In het geval van de Nederlandse Revolutie nam de repressie niet de militaire vormen aan die in Frankrijk gebruikt werden. Instrumenten zoals het beperken van het kiesrecht, het verbieden van politieke clubs en het censureren van de pers bleken afdoende te zijn. Ten tweede slaagden deze vormen van repressie er weliswaar in om op nationaal niveau een min of meer stabiel politiek systeem te creëren, maar daarmee kwam geen einde aan politieke en bestuurlijke meningsverschillen. Hoewel de omstandigheden in Elmina anders waren dan in Nederland, toonde Linthorst zich nog altijd een hervormingsgezinde bestuurder die zijn opvattingen niet langer in de politieke pers etaleerde, maar in rapporten en discussies met collega's. Zo probeerde deze vurige revolutionair van eenvoudige komaf tot zijn laatste snik de bestaande orde te doorbreken.

Bibliografie

- Adelman, Jeremy, 'An Age of Imperial Revolutions', *The American Historical Review*, 113:2 (2008) 319-340.
- Alkemade, Dirk, 'Why Was Slavery not Abolished in 1798?', *BMGN-LCHR* (april 2024) 1-22.
- Alkemade, Dirk, *De Bataafse Reactie. Bataafs constitutioneel denken en de staatsregeling van 1801* (ongepubliceerde masterscriptie, Universiteit van Amsterdam 2014).
- Altena, Peter, *Gerrit Paafe (1752-1803). Levens en werken* (Nijmegen 2012).
- Brown, Howard G., 'Robespierre's Tail: The Possibilities of Justice after the Terror', *Canadian Journal of History* 45:3 (2010) 503-536.

- Brown, Howard G., *Ending the French Revolution: Violence, Justice and Repression from the Terror to Napoleon* (Charlottesville-Londen 2006).
- Bruin, R.E. de, 'De tweede ronde. De rol van de Utrechtse patriotten in de Bataafs-Franse tijd', *Jaarboek Oud-Utrecht* (1987) 277-310.
- Bruin, R.E. de, *Burgers op het kussen. Volkssoevereiniteit en bestuurssamenstelling in de stad Utrecht, 1795-1813* (Zutphen 1986).
- Burger Politieke Blixem* (1800).
- Dagverhaal der Handelingen van het Vertegenwoordigend Lichaam* 14 vols. (1798-1802).
- De nieuwe post van den Neder-Rhijn* 5 delen (1795-1799).
- De Politique Donder* (1798).
- Emmer, P.C., *Engeland, Nederland, Afrika en de slavenhandel in de negentiende eeuw* (Leiden 1974).
- Jacobs, Erik, *Hartslag van een revolutie. Pers en politiek in de Bataafse Republiek (1785-1802)* (doctoraatsproefschrift, Universiteit van Amsterdam 2020).
- Gou, L. de, *De Staatsregeling van 1801. Bronnen voor de totstandkoming* (Den Haag 1995).
- Graaf, B.A. de, *Fighting Terror after Napoleon. How Europe became Secure after 1815* (Cambridge 2020).
- Haan, Ido de, en Matthijs Lok, eds., *The Politics of Moderation in Modern European History* (Londen 2019).
- Hagen, Edwina, *President van Nederland. Rutger Jan Schimmelpenninck (1761-1825)* (Amsterdam 2012).
- Hansma, Laurien en Bart Verheijen, 'Orangisme en Republikanisme: Partijtwisten na de Revolutie, 1800-1806', *De Moderne Tijd* 6.1 (2022) 27-50.
- Huussen Jr., A.H., 'De Staatsregeling van 1798 en het slavernijvraagstuk', in O. Moorman van Kappen en E.C. Coppens, eds., *De Staatsregeling voor het Bataafsche volk van 1798* (Nijmegen 2002) 213-232.
- Jainchill, Andrew, *Reimagining Politics after the Terror. The Republican Origins of French Liberalism* (Ithaca-Londen 2008).
- Jong, Jos de, *Democratie in kinderschoenen. Twee referenda over de eerste Nederlandse grondwet 1797-1798* (Nijmegen 2018).
- Jourdan, Annie, *Amsterdam en révolution, 1795-1798. Un Jacobinisme batave?* (Amsterdam 2006).
- Kerkhoff, A.D.N., *Hidden Morals, Explicit Scandals. Public Values and Political Corruption in the Netherlands (1748-1813)* (proefschrift, Universiteit Leiden 2013).
- Klooster Wim, en Gert Oostindie, *Realm between Empires: The Second Dutch Atlantic, 1680-1815* (Ithaca 2018).
- Koekkoek, René, 'Envisioning the Dutch Imperial Nation-State in the Age of Revolutions', in René Koekkoek, Anne-Isabelle Richard en Arthur Weststeijn, *The Dutch Empire between Ideas and Practice, 1600-2000* (Londen 2019) 135-157.

- Linthorst, Pieter, *Advys over eene te verleene amnestie, uitgebragt door den burger representant P. Linthorst, in het Committee Generaal, den 5 december 1798* (Den Haag: S. van de Graaff 1799).
- Linthorst, Pieter, *Iets over de middelyke of onmiddelyke verkiezingen en vrye beoordeeling over het adres van M. Pruis c.s.* (Den Haag: Sneider en Van Tienen 1800).
- Linthorst, Pieter, *Memorie antidotaal van Pieter Linthorst [...] aan de Eerste kamer [...] op de missive van [...] den Hove over [...] Holland en Zeeland, aan de Eerste Kamer voornoemd, ingediend den 11 october 1800* (s.l. s.d.).
- Linthorst, Pieter, *Iets betreklyk het gebeurde voor en op den 15de september 1801, benevens eenige aanmerkingen op het, door de meerderheid van het Uitvoerend Bewind voorgedraagen ontwerp eener staatsregeling voor het Bataafsche Volk, en hetzelfde verzellende proclamatie* (s.l. 1801).
- Linthorst, Pieter, *Deugd en ondeugd. Of de gevaarlyke gevolgen van de dweepzucht. Toneelspel in vyf bedryven* (Westzaandam en Amsterdam: H. van Aken en F. Niemand: 1801).
- Linthorst, Pieter, *De patriotten van zeventien honderd zeven-en-negentig in drie bedryven* (Den Haag: J.L. van Laar Mahuet 1801).
- Linthorst, Pieter, *De Mentor* (Den Haag: J.L. van Laar Mahuet 1801).
- Linthorst, Pieter, *Onderzoek of er botzingen tusschen de onderscheiden magten bij de staatsregeling, voor het Bataafsche volk, ingesteld, gevonden worden; zoo als door het Uitvoerend Bewind is voorgedragen, en of eene onverwijld herziening noodzakelyk zij* (Leiden: P.H. Trap 1801).
- Linthorst, Pieter, *Wederleggend betoog dat het ontworpen plan van constitutie strydig is met de aangenomen grondbeginzelen* (Den Haag: J.L. van Laar Mahuet 1801).
- Linthorst, Pieter, *De majoor Breekijzer op het vrede feest te Nederoord. Blyspel in vyf bedryven* (Den Haag: A. Fallee 1802).
- Linthorst, Pieter, *De Herëeniging, toneelspel, in vyf bedryven* (Amsterdam: S.J. van Esveldt Holtrop 1806).
- Lok, Matthijs, *Windvanen. Napoleontische bestuurders in de Nederlandse en Franse restauratie (1813-1820)* (Amsterdam 2009).
- Nagtglas, F., *Voor honderd jaren: uit de papieren van een tijdgenoot* (Utrecht 1886). *Nieuwe Nederlandsche jaarboeken* 30 (1795).
- Nieuwe vaderlandsche bibliotheek, van wetenschap, kunst en smaak* 3 (1797).
- Oddens, Joris en Mart Rutjes, 'Scenario voor een voltooid revolutie. Jacob Hahns bewerking van Benjamin Constants *Des réactions politiques* (1799)', in Frans Grijzenhout en Peter Raedts, eds. *Deze lange eeuw. Metamorfosen van het vaderland 1780-1950. Opstellen voor Niek van Sas* (Amsterdam 2015) 50-63.
- Oddens, Joris, *Pioniers in schaduwbeeld. Het eerste parlement van Nederland 1796-1798* (Nijmegen 2012).

- Roegel, Pernille, 'Rethinking Africa in the Age of Revolution. The evolution of Jean-Baptiste-Léonard Durand's Voyage au Sénégal', *Atlantic Studies* 13:3 (2016) 389-406.
- Rutjes, Mart, *Door gelijkheid gegrepen. Democratie, burgerschap en staat in Nederland 1795-1801* (Nijmegen 2012).
- Sas, N.C.F. van, *De metamorfose van Nederland. Van oude orde naar moderniteit 1750-1900* (Amsterdam 2005).
- Sas, N.C.F. van, *De Bataafse terreur. De betekenis van 1798* (Nijmegen 2011).
- Sens, Angelie, 'Les Indes Orientales Néerlandaises vers 1763-1830. Une pépinière idéale pour une société "en chantier"', *Annales historiques de la Révolution française* 375 (2014) 161-186.
- Vaderlandsche historie. vervattende de geschiedenissen der vereenigde nederlanden 39 (Amsterdam: Johannes Allart 1807).
- Velema, W.R.E., *Republicans. Essays on Eighteenth-Century Dutch Political Thought* (Leiden 2007).
- Verheijen, Bart, *Nederland onder Napoleon, Partijstrijd en natievorming 1801-1813* (Nijmegen 2017).
- Vrugten der vryheid, of eerste verhandelingen, uitgesproken in een volks-vergadering onder den naam sociëteit voor een- en ondeelbaarheid, opgericht binnen Utrecht in bloeiamaand 1797 (Utrecht 1797).
- Yarak, Larry W., "Creative and Expedient Misunderstandings". Elmina–Dutch Relations in the 19th Century", in John Kwadwo Osei-Tutu ed., *Forts, Castles and Society in West Africa. Gold Coast and Dahomey, 1450-1960* (Leiden 2018) 72-91.
- Yarak, Larry W., *Asante and the Dutch 1744-1873* (Oxford 1990).
- Zappey, W.M., 'Daendels en de Goudkust', in Francien van Anrooij et al, *Hendrik Willem Daendels 1762-1818. Geldersman, Patriot, Jacobijn generaal, maarschalk, gouverneur. Van Hattem naar St. George Del Mina* (Utrecht 1991) 115-123.

Over de auteurs

Dirk Alkemade (Universiteit Leiden) werkt aan een proefschrift over Pieter Vreede (1750-1837) en het democratisch radicalisme in het Nederlandse revolutietijdvak. In 2022 ontving hij een Fulbright Scholarship.

Mart Rutjes (Universiteit van Amsterdam) publiceerde onder meer *Door gelijkheid gegrepen. Democratie, burgerschap en staat in Nederland 1795-1801* (2012), *The Political Culture of the Sister Republics, 1794-1806* (co-redactie met Joris Oddens en Erik Jacobs, 2015) en *Discourses of Decline. Essays on Republicanism in Honor of Wyger R.E. Velema* (co-redactie met Joris Oddens en Arthur Weststeijn, 2022).